

PROGRAMA GALEGO DE DETECCIÓN PRECOZ
DO CANCRO DE MAMA (PGDPCM).
RESULTADOS 1992-2011

Data de edición:
Decembro 2012

Edita:
Xunta de Galicia
Consellería de Sanidade
Dirección Xeral de Innovación e Xestión da Saúde Pública

Maquetación:
Tórculo Artes Gráficas, S.A.

Portada:
Gustav Klimt, “Giuditta II”, Musei Civita Veneziani, Galleria Internazionale d’Arte Moderna di Ca’Pesaro, Venezia

Índice

1. INTRODUCCIÓN	5
2. PROGRAMA GALEGO DE DETECCIÓN PRECOZ DO CANCRO DE MAMA . .	8
3. ESTRUCTURA ASISTENCIAL	11
4. PROGRAMA DE GARANTÍA DE CALIDADE	15
5. RESULTADOS DO PROGRAMA 1992 -2011	16
6. CONCLUSIÓN	31
7. REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS	35

INTRODUCCIÓN

O cancro de mama continúa sendo a causa máis frecuente de cancro entre as mulleres nos países desenvolvidos. Estímase que no ano 2008 se diagnosticaron na Unión Europea 332.770 novos casos, o que representa o 30% de todos os cancros na muller [1]. As taxas de incidencia máis altas encontrámostas en Bélxica, Francia, Países Baixos e Irlanda (con taxas superiores a 125 por 100.000 mulleres), e as máis baixas en Grecia e nos países de Europa do Leste (Lituania, Romanía e Letonia), con taxas inferiores a 65 por 100.000 mulleres. España ten unha taxa de incidencia media en relación cos países do seu contorno (81,1 por 100.000 mulleres) [2] (**táboa 1**).

Con respecto á mortalidade por cancro de mama, continúa sendo a primeira causa de morte por cancro nas mulleres dos países da Unión Europea. Estímase que en 2008 faleceron 89.800 mulleres por esta causa, cunha taxa de mortalidade estandarizada por idade á poboación europea de 24 por 100.000 mulleres (**táboa 1**). Destacan con taxas superiores a 30 por 100.00 mulleres países como Bélxica e Dinamarca, mentres que España segue sendo o país coa taxa de mortalidade máis baixa (18,4 por 100.000 mulleres)[2].

Táboa 1. Estimación da incidencia e mortalidade por cancro de mama axustadas por idade en mulleres da Unión Europea. 2008

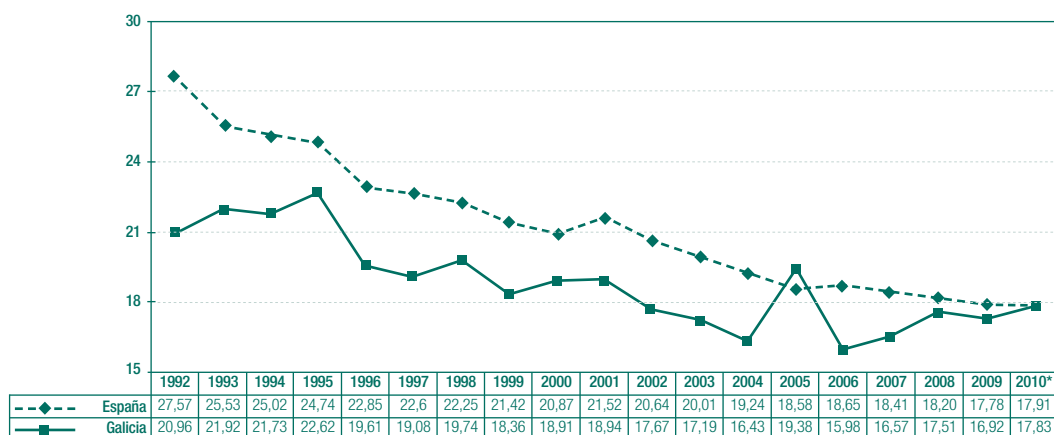
País	Incidencia *	País	Mortalidade *
Bélxica	145,8	Bélxica	30,7
Francia	133,8	Dinamarca	30,4
Países Baixos	129,3	Países Baixos	28,2
Irlanda	126,5	Hungría	28,1
Dinamarca	120,8	Irlanda	28,1
Reino Unido	119,1	Malta	28,1
Finlandia	117	Islandia	27,2
Islandia	115,9	Reino Unido	27,0
Italia	115,1	Eslovenia	25,6
Luxemburgo	114,5	Francia	25,5
Suecia	110,7	Alemaña	24,5
Alemaña	110,1	Austria	24,2
Malta	98	Letonia	24,0
Austria	94,4	Italia	23,1
República Checa	93,1	Lituania	23,1
Eslovenia	88,7	Estonia	22,8
España	81,1	República Checa	22,6
Portugal	78,8	Romanía	22,5
Hungría	78,7	Grecia	22,3
Bulgaria	75,6	Eslovaquia	22,2
Eslovaquia	71,2	Suecia	21,3
Estonia	67,6	Luxemburgo	21,3
Polonia	66,3	Finlandia	21,1
Letonia	64,5	Polonia	21,0
Romanía	63,6	Bulgaria	20,0
Lituania	62,4	Portugal	19,1
Grecia	61,9	España	18,4
Unión Europea (EU27)	103,7	Unión Europea (EU27)	23,9

* Taxas por 100.000 mulleres axustadas á poboación europea

Fuente: Ferlay J, Parkin DM, Steliarova-Foucher E. Estimates of cancer incidence and mortality in Europe in 2008. European journal of cancer 2010; 46 (4):765 -781 [2]

Durante o ano 2010 (segundo datos provisionais) rexistráronse en Galicia 17,83 mortes por 100.000 mulleres (taxa estandarizada á poboación europea). No **gráfico 1** podemos ver a evolución da mortalidade en España [3] e Galicia desde 1992 ata 2010. Observamos que en Galicia, tras varios anos de descenso progresivo, a taxa de mortalidade ascende en 2005 para volver a recuperarse en 2006, ano a partir do que observamos un pequeno e progresivo aumento ata a actualidade, na que conflúe coa taxa de mortalidade en España.

Gráfico 1. Evolución da mortalidade por cancro de mama en Galicia e España. Taxas por 100.000 mulleres*.

*Taxas estandarizadas á poboación europea.

Fonte: (1) Mortalidade por cancro en España. Centro Nacional de Epidemioloxía. Instituto de Saúde Carlos III. [3]

(2) Rexistro de Mortalidade de Galicia. Dirección Xeral de Innovación e Xestión da Saúde Pública.

Segundo os últimos datos obtidos do Rexistro de Mortalidade de Galicia, o cancro de mama continúa sendo a primeira causa tumoral de morte nas mulleres (**táboa 2**). No ano 2009, rexistráronse en Galicia 430 mortes por esta causa, correspondendo o 31,9% a mulleres entre 50 e 69 anos e o 56,7% a mulleres de 70 ou máis ano. No ano 2010 (datos provisionais) rexistráronse 462 mortes por cancro de mama das que o 30,5% corresponderon a mulleres entre 50 e 69 anos, o 59,1% a mulleres maiores de 69 anos e o 10,4 % ao grupo de mulleres menores de 50 anos.

Táboa 2. Mortalidade por tumores na muller. Galicia 2009 e 2010 (provisional)

Tumores	2009		2010	
	Nº falecidas	%	Nº falecidas	%
Mama	430	13,7	462	14,3
Colon	352	11,3	417	12,9
Estómago	229	7,3	216	6,7
Pulmón/bronquios	235	7,5	251	7,8
Páncreas	189	6	216	6,7
Ovario	152	4,9	156	4,8
Útero (corpo e non específico)	63	2	69	2
Colo uterino	53	1,7	47	1,5
Outros	1.426	45,6	1.402	43,3
Total	3.129	100	3.236	100

Fonte: Rexistro de Mortalidade de Galicia. Dirección Xeral de Innovación e Xestión da Saúde Pública

Polo tanto, o cancro de mama segue a constituir un problema de primeira orde. Na actualidade, non contamos con medidas eficaces de prevención primaria, xa que os factores de risco máis importantes (idade, antecedentes familiares de cancro de mama, antecedentes de patoloxía mamaria, menarquia precoz e menopausa tardía) non son modificables. No momento actual, os esforzos diríxense a establecer un diagnóstico o máis precoz posible (prevención secundaria), mediante programas poboacionais de detección precoz, para poder ofrecer un tratamento coas máximas expectativas de curación, xa que a supervivencia está moi ligada ao estadio en que se atopa a enfermidade cando é diagnosticada.

A proba máis útil e accesible para realizar a detección dun tumor de mama antes de que se manifeste clinicamente é a mamografía. A realización periódica de mamografías de cribado a mulleres de 50 a 69 anos demostrou a súa eficacia na redución da mortalidade por cancro de mama. En mulleres máis novas non está claro o beneficio do cribado [4].

En Europa, todos os programas poboacionais de cribado de cancro de mama inclúen as mulleres de 50-64 anos, ampliándose actualmente, na maioría deles, o rango de idade cara a mulleres maiores, ata os 69 anos, seguindo as recomendacións do Consello da Unión Europea [5] baseadas na evidencia científica que apoia o beneficio do cribado no grupo de idade de 50 a 69 anos. As mulleres máis novas con factores de risco deben ter unha atención individualizada.

Na actualidade todas as comunidades autónomas dispoñen de programas de cribado de cancro de mama [4, 6].

PROGRAMA GALEGO DE DETECCIÓN PRECOZ DO CANCRO DE MAMA (PGDPCM)

Coa finalidade de abordar o problema de saúde que supón o cancro de mama, desde a Dirección Xeral de Innovación e Xestión da Saúde Pública, entón Dirección Xeral de Saúde Pública, púxose en marcha en 1992 a primeira unidade de exploración mamográfica [7] do PGDPCM. Naquel momento contouse coa colaboración da Asociación Española Contra el Cáncer (AECC). Desde aquela, o Programa foise estendendo ata cubrir no ano 1998 o 100% da poboación obxectivo [8].

Obxectivo xeral

Reducir a mortalidade por cancro de mama nas mulleres de 50 a 69 anos de Galicia nunha porcentaxe do 25% aos seis anos da implantación completa do Programa.

Obxectivos específicos

- Manter unha participación superior ao 75% das mulleres citadas.
- Asegurar o acceso a un diagnóstico definitivo a todas as mulleres ás que se lles recomenda unha valoración clínica adicional nos tempos adecuados.
- Manter e mellorar o sistema de información do Programa de modo que permita a correcta avaliación dos indicadores preditores de impacto.

Poboación obxectivo

Ata o ano 2004 a poboación á que ía dirixido o Programa eran todas as mulleres residentes en Galicia de 50 a 64 anos. Seguindo as directrices da Unión Europea [6], a partir do 2005 o Programa comezou a ampliación progresiva do grupo de idade ata os 69 anos, obxectivo que se acadou no ano 2009. O número de mulleres pertencentes ao grupo de idade de 50-69 anos, segundo o padrón municipal de habitantes de 2011, é de 358.967 [9].

Proba de cribado

A proba básica de cribado é a mamografía. Realízanse dúas proxeccións mamográficas (cranio-caudal e oblicuamediolateral) en cada mama.

Frecuencia do cribado

O cribado realízase cunha periodicidade de dous anos.

Sistema de divulgación

As mulleres obxectivo do Programa envíaselles información sobre o mesmo por carta, antes da citación persoal para a realización da proba mamográfica.

Os coordinadores provinciais do Programa dos Departamentos Territoriais de Sanidade son os encargados de promover o Programa nos concellos. Para isto, manteñen reunións de presentación coas autoridades municipais, sanitarios locais, prensa e radio local, etc. Así mesmo, ofrécese charlas informativas a colectivos específicos e distribúense carteis e folletos informativos a farmacias e centros sanitarios e sociais da localidade.

Sistema de citación

A citación é persoal e por carta. Envíase nos 10-15 días previos á cita e nela especifícanse o lugar, día e hora en que debe de acudir para a realización da proba mamográfica, así como un número de teléfono para solicitar cambio de cita se fose preciso. Se a muller non acode, envíase unha nova citación, tamén por carta.

A relación de mulleres que hai que citar obtense a partir do rexistro de tarxeta sanitaria e dos padróns municipais. Depúranse os erros (idade, sexo) e outras situacións da muller que fan imposible a cita (falecidas, incapacitadas ou enderezo descoñecido). O único criterio de exclusión para a realización da mamografía de cribado é ter padecido un cancro de mama ou ter realizado una mastectomía bilateral.

A programación das citas faise por concellos, de forma que se garante a periodicidade de dous anos do cribado en cada concello (cun intervalo de $\pm$ seis meses). Esta programación actualízase cada seis meses e pode consultarse na páxina web da Dirección Xeral de Innovación e Xestión da Saúde Pública a través do seguinte enlace: <http://dxsp.sergas.es>

Comunicación dos resultados da mamografía de cribado

Se o resultado é negativo, as mulleres reciben a información por carta personalizada, recomendándolles seguir no Programa e convidándoas a repetir o estudo ao cabo de dous anos. No caso de que sexa necesario realizar unha valoración clínica adicional para chegar a un diagnóstico, infórmase por carta certificada e con xustificante de recepción. Na mesma facilítaselles unha cita para seren atendidas nunha unidade hospitalaria de diagnóstico e tratamento. Esta carta remítese tres días antes da cita e ademais, dous días antes da cita chámase á muller por teléfono para confirmala.

Información ás usuarias

O Programa conta cun teléfono de atención directa (981 14 14 14) para as súas usuarias, ao que poden dirixirse para informar sobre cambios de domicilio, recente empadroamento e solicitar cambios de cita ou información.

Todas as mulleres que precisan ir ao hospital para a realización da valoración clínica adicional, dispoñen de dous teléfonos adicionais (881 54 18 95 e 881 54 18 97) cos que poden contactar co Programa no caso de precisar información ou cambio de cita no hospital.

ESTRUTURA ASISTENCIAL

A estrutura asistencial do Programa está formada polas seguintes unidades:

1. Unidades de exploración mamográfica

Nestas unidades é onde se realiza a mamografía. Cando as mulleres acoden á unidade son atendidas por persoal técnico auxiliar en informática ou técnico superior en imaxe para o diagnóstico (TSID), que confirma os datos de filiación e realiza unha enquisa sobre factores de risco de cancro de mama. Posteriormente o TSID realiza as mamografías.

O Programa iniciouse cunha unidade de exploración mamográfica, e progresivamente fóronse incorporando novas unidades. No ano 2005, o programa completou a súa expansión, contando desde ese momento con 13 unidades de exploración, 9 delas fixas e 4 móbiles.

No ano 2010, comeza unha reestruturación do programa co obxectivo de dar unha mellor resposta ao compromiso de citar a todas as mulleres de Galicia cada dous anos, con todos os requisitos de calidade.

As unidades móbiles tiñan superado a súa vida útil e presentaban limitacións para ofrecer un sistema de calidade respecto ás unidades fixas, entre as que compre sinalar a imposibilidade de instalar nelas a tecnoloxía dixital.

A reestruturación foi encamiñada á progresiva eliminación destas unidades móbiles, ampliando a estrutura fixa e acercando o servizo o máis posible á poboación de mulleres obxecto do programa. Así se comeza a abrir novas unidades fixas nos sete hospitais comarcais de Galicia utilizando as súas instalacións e equipamento.

Esta reestruturación rematou no ano 2012 co cese de actividade das unidades móbiles que permanecían activas y coa incorporación dos últimos hospitais comarcais.

Por outra banda, tamén foi preciso ampliar o tempo de servizo dalgunhas unidades do programa que o farán en dobre xornada de traballo, mañá e tarde.

- 10 mamógrafos traballan en xornada ou ben de mañá ou ben de tarde (7 mamógrafos funcionan so en horario de tarde e 3 mamógrafos funcionan so en horario de mañá).
- 6 mamógrafos traballan coa modalidade de dobre xornada –mañá e tarde- (3 mamógrafos durante todo o ano e outros 3 mamógrafos só uns meses por campaña).

Localización das unidades de exploración do programa:

Localidad	Ubicación
A Coruña	Departamento Territorial de Sanidade
Santiago de Compostela	Hospital Gil Casares
Ferrol	Hospital Novoa Santos
Lugo	Ambulatorio Praza do Ferrol
Ourense	Departamento Territorial de Sanidade
Pontevedra	Departamento Territorial de Sanidade
Vigo	Casa do Mar
Cee	Hospital Virxe da Xunqueira
Vilagarcía de Arousa	Hospital do Salnés
Verín	Hospital de Verín
O Barco de Valdeorras	Hospital de Valdeorras
Burela	Hospital da Costa
Ribeira	Hospital da Barbanza
Monforte	Hospital de Monforte

Cada unha das localidades conta cun mamógrafo agás A Coruña e Vigo que contan con dous.

Todas as unidades fixas están conectadas en liña ao sistema informático do Programa.

As usuarias do Programa que residen nun municipio con dificultades de acceso á unidade de exploración mamográfica fixa que lles corresponde, teñen a súa disposición un sistema de transporte gratuito en autobús.

O PGDPCM está nun proceso de dixitalización. Ata o momento conta con tres mamógrafos con tecnoloxía dixital directa (un dos mamógrafos da Coruña, un dos mamógrafos da Casa do Mar de Vigo e o mamógrafo do Hospital Gil Casares de Santiago). Ademais, no mamógrafo de Ourense e nos mamógrafos dos hospitais comarcais, trabállase con tecnoloxía de dixitalización indirecta de imaxes analóxicas, isto é, con CRs. Está previsto que nos vindeiros anos e de forma paulatina os mamógrafo dixitais substitúan aos analóxicos en todas as unidades de exploración na medida que os orzamentos o posibiliten.

2. Unidades de avaliación radiolóxica

A lectura das mamografías está centralizada en tres unidades de avaliación radiolóxica situadas en A Coruña, Lugo e Pontevedra. A localización é a seguinte:

Localidad	Ubicación
A Coruña	Departamento Territorial de Sanidade
Lugo	Ambulatorio Praza do Ferrol
Pontevedra	Hospital Montecelo

O equipo de lectura está formado por 16 especialistas en radioloxía pertencentes a tres hospitais da comunidade autónoma. Os hospitais e aportación de radiólogos é a seguinte:

- Complexo Hospitalario Universitario da Coruña: seis
- Complexo Hospitalario de Pontevedra: seis
- Hospital Universitario Lucus Augusti: catro

Nas unidades de avaliación radiolóxica realízase a lectura das placas de forma independente por dous radiólogos prevalecendo sempre o resultado mais desfavorable. A clasificación radiolóxica das alteracións faise seguindo as recomendacións da American College of Radiology (ACR) referidas ao Breast Imaging Reporting and Data System (BI-RADS), o que permite a clasificación por categorías en canto á probabilidade de malignidade:

Mamografías negativas	Mamografías positivas
BI-RADS I – Normal BI-RADS II – Benigna	BI-RADS III – Baixa probabilidade BI-RADS IV – Media probabilidade BI-RADS V – Alta probabilidade

As mamografías analóxicas son etiquetadas cun código de barras, o que facilita a súa identificación e informatización, e cóntase cun arquivo centralizado de mamografías analóxicas desde onde se facilitan sistematicamente as mamografías realizadas en exploracións anteriores, para a súa valoración polos radiólogos do Programa. As mamografías dixitais almacénanse en formato electrónico nun dispositivo específico do Programa e polo tanto tamén son accesibles para a súa valoración polos radiólogos.

3. Unidades de diagnóstico e tratamento

Estas unidades están integradas polos hospitais da rede asistencial do Servizo Galego de Saúde. Todas elas contan cun comité de mama no que participan especialistas das diferentes áreas (radiólogos, xinecólogos, cirurxiáns, anatomopatólogos, oncólogos, radioterapeutas, etc).

A todas as mulleres que participan no Programa e que precisan valoración clínica adicional para o diagnóstico definitivo, ofértaselles unha cita nestas unidades independentemente do seu tipo de aseguramento. De precisarse tratamento tras o diagnóstico, este realizarase a cargo do seguro sanitario de cada muller.

Os profesionais destas unidades son os responsables de remitir ao Programa información sobre as mulleres que acudiron á cita, as probas realizadas, o diagnóstico definitivo, o estadio dos cancros detectados e o tratamento que recibiron.

4. Xestión e coordinación

A xestión das unidades de exploración mamográfica está centralizada na Unidade de Coordinación das Unidades de Exploración, situada no Departamento Territorial de Sanidade da Coruña, que xunto cos coordinadores provinciais xestiona o circuíto e almacenamento das mamografías e coordina o persoal das unidades de exploración mamográfica. Desde esta Unidade envíanse as cartas de presentación do Programa, as de cita ás unidades de exploración mamográfica, e por último as cartas ás mulleres con resultado negativo.

A coordinación das unidades de avaliación radiolóxica, das unidades de diagnóstico e tratamento e a coordinación xeral do Programa está centralizada no Servizo de Programas Poboacionais de Cribado da Dirección Xeral de Innovación e Xestión da Saúde Pública, onde se xestionan as citas hospitalarias e se envían ao domicilio das mulleres por carta certificada ademais de realizar a súa confirmación telefónica. Neste servizo é donde se recibe e rexistra na base de datos do Programa toda a información remitida polos hospitais.

5. Sistema informático

A base de datos do sistema informático do Programa está centralizada. A ela accédese desde as distintas unidades, mediante un programa deseñado para o efecto con arquitectura cliente/servidor. O sistema garante o cumprimento dos criterios establecidos pola Lei orgánica 15/1999, de 13 de decembro de protección de datos de carácter persoal (LOPD).

Os usuarios da aplicación informática do PGDPCM poden acceder a ela desde calquera PC conectado á rede da Xunta de Galicia.

O programa informático soporta todos aqueles procedementos de introdución e modificación de datos para o funcionamento do Programa: proceso de citación, introdución de resultados, envío de cartas, asignación de citas a hospitais e rexistro de datos de diagnóstico. Ademais o Programa elabora, a partires destes datos, unha serie de táboas de indicadores que se actualizan semanalmente.

PROGRAMA DE GARANTÍA DE CALIDADE

Desde 1996, o Programa galego de detección precoz do cancro de mama está integrado na “European Breast Cancer Network” (EBCN) [10], na cal participan a maioría dos países europeos.

O control de calidade de imaxe foi o primeiro proxecto que se iniciou dentro do Programa de garantía de calidade, co obxectivo de conseguir imaxes de moi alta calidade coa dose máis baixa posible de radiación, e reducir os custos minimizando as perdas de tempo e de material [11, 12].

Progresivamente foise ampliando a outras áreas do Programa para conseguir a máxima calidade:

- Formación continuada: cursos, reunións e obradoiros para persoal técnico superior en imaxe para o diagnóstico, radiólogos, auxiliares administrativos, técnicos e outros profesionais implicados no Programa.
- No ano 1998, editouse a tradución ao castelán das European Guidelines for Quality Assurance in Mammography Screening, 2nd edition [13] . No ano 2002 traducíronse as European Guidelines for Quality Assurance in Mammography Screening, 3rd edition [14] en formato electrónico e actualmente xa están traducidas as European guidelines for quality assurance in breast cancer screening and diagnosis, 4th edition, publicada na súa versión en inglés no 2006 [15, 16].
- Elaboración de procedementos normalizados de traballo (PNT).
- Ademais, no ano 1999 elaborouse unha Guía para o diagnóstico e tratamento do cancro de mama [17]. No ano 2003 editouse unha nova Guía para o diagnóstico e tratamento do cancro de mama. 2002, que ten como finalidade servir como documento de referencia a todos os profesionais implicados no diagnóstico e tratamento desta patoloxía [18]

O Programa conta cun sistema de información que recolle todas as fases do mesmo, tanto de cribado como de diagnóstico e tratamento. A partir dos datos obtidos, calcúlanse os principais indicadores de proceso e resultado, e fai unha avaliación continua dos mesmos, de acordo cos indicadores propostos polas “European guidelines for quality assurance in breast cancer screening and diagnosis”. Estes resultados de monitorización periódica amósanse en informes que se difunden a todos os implicados no Programa.

O Programa ademais conta coa colaboración da Unidade de Radiofísica do Complexo Hospitalario Universitario de Santiago de Compostela, que desenvolve un plan de dosimetría ao paciente e o control de calidade da imaxe dos equipos de mamografía e reveladoras do Programa.

RESULTADOS DO PROGRAMA 1992-2011

Como a implantación do Programa se realizou de maneira progresiva, simultaneamente realízanse diferentes campañas de cribado segundo as áreas xeográficas. Por campaña enténdese cada vez que son citadas as mulleres dun municipio. A primeira vez que son citadas considérase primeira campaña. Cando aos dous anos volven citar as mulleres dese mesmo municipio considérase segunda campaña e así sucesivamente. Todos os concellos galegos tiñan finalizada a súa primeira campaña en outubro de 1998, data na que se acadou a cobertura do 100% da poboación obxectivo do Programa nese momento, as mulleres de 50 a 64 anos [8].

Isto debe diferenciarse das roldas de cribado. Considérase primeira rolda a primeira exploración de cribado que realiza unha muller dentro do Programa, con independencia da campaña na que a muller é examinada e independentemente de previas invitacións ou recordatorios, e roldas sucesivas todas as exploracións de cribado sucesivas, realizadas no Programa, despois dunha exploración inicial, independentemente da campaña.

A base de datos do PGDPCM é unha base dinámica, polo que no labor de mellora continua e para adecuala á obtención dos indicadores propostos nas sucesivas edicións das Guías europeas de garantía de calidade en cribado mamográfico, actualizamos periodicamente a base de datos das mulleres invitadas, o que fai que algúns datos poidan cambiar con respecto aos publicados con anterioridade.

Os resultados exprésanse por roldas xa que varían moito segundo se a rolda de cribado sexa a primeira ou sucesiva. Na primeira rolda détéctanse todos os casos existentes nese momento (casos prevalentes) e nas roldas sucesivas unicamente os casos novos (casos incidentes).

Ademais, recollemos neste apartado a comparación cos principios estándares de referencia propostos na cuarta edición das European Guidelines for Quality Assurance in Breast Cancer Screening and Diagnosis, do ano 2006 [15].

a. Participación

Neste informe recóllese a actividade e os datos de participación desde o inicio do Programa ata o ano 2011. Unha vez depurados os datos obtidos de tarxeta sanitaria e dos padróns municipais detectouse no 0,38% das mulleres un erro no rango de idade e unha situación que imposibilitou a cita no 2,66%, (0,6% mulleres falecidas, 0,06% incapacitadas e 2% ilocalizables). Outro 0,3% foron excluídas do Programa por ter un diagnóstico de cancro de mama. Dende o mes de xullo do ano 2009 non

se considera criterio de exclusión temporal ter feitas mamografías recentes (**táboa 3**). Tras excluír estas mulleres, finalmente realizáronse un total de 1.948.629 invitacións.

Táboa 3. Evolución dos erros e motivos que impiden a cita en porcentaxe. Anos 1992-2011.

Anos	Fóra idade	Falecemento	Incapacidade	Localizadas	Cancro de mama	Mamografía recente
1992-1997	2,46	0,53	0,15	7,60	0,22	4,55
1998	0,30	1,00	0,11	4,16	0,29	7,59
1999	0,08	0,45	0,06	0,65	0,31	5,59
2000	0,05	0,38	0,05	0,50	0,30	4,28
2001	0,04	0,68	0,04	0,26	0,31	5,13
2002	0,05	0,97	0,03	0,47	0,32	4,65
2003	0,04	0,59	0,06	0,64	0,33	5,26
2004	0,04	0,78	0,04	0,53	0,18	3,98
2005	0,04	0,33	0,04	1,90	0,27	5,92
2006	0,03	0,27	0,03	0,68	0,23	2,32
2007	0,02	0,30	0,04	0,90	0,26	2,43
2008	0,03	0,46	0,05	1,01	0,34	2,26
2009	0,04	1,25	0,05	1,39	0,34	0,84
2010	0,01	0,58	0,05	1,07	0,44	0,00
2011	0,00	0,49	0,05	1,13	0,32	0,00
Total	0,38	0,59	0,06	1,99	0,30	3,46

No período 1992-2011 realizáronse 1.502.748 exploracións, das que 427.019 corresponden a mulleres que acudían en primeira rolda á unidade de exploración mamográfica e 1.075.729 corresponden a exploracións feitas a mulleres que acudiran en roldas sucesivas.

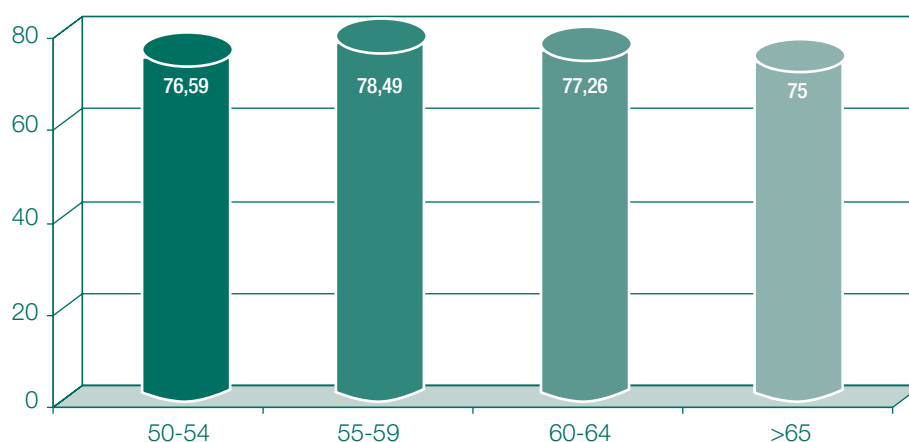
A participación global obtida foi do 77,12% (**táboa 4**). A participación foi un pouco inferior no grupo de 65 e mais anos (**gráfico 2**).

Táboa 4. Evolución da participación. Resultados globais. Anos 1992-2011

Anos	Invitacións	Exploracións	Taxa de participación (%)*
1992-97	244.928	174.347	71,18
1998	88.560	64.964	73,36
1999	101.274	72.642	71,73
2000	104.893	77.299	73,69
2001	102.938	77.584	75,37
2002	106.883	80.202	75,04
2003	109.385	82.752	75,65
2004	94.851	77.821	82,05
2005 **	128.273	95.955	74,81
2006	123.022	99.858	81,17
2007	137.751	109.584	79,55
2008	143.689	115.099	80,10
2009	137.786	113.027	82,03
2010	152.844	124.593	81,51
2011	171.552	137.021	79,87
Global	1.948.629	1.502.748	77,12
Obxectivo aceptable			>70
Obxectivo desexable			>75

*Porcentaxe de mulleres exploradas sobre o total de mulleres convidadas a participar

** Neste ano comezou a ampliación progresiva do grupo de idade diana do Programa.

Gráfico 2. Participación por grupos de idade no período 1992-2011

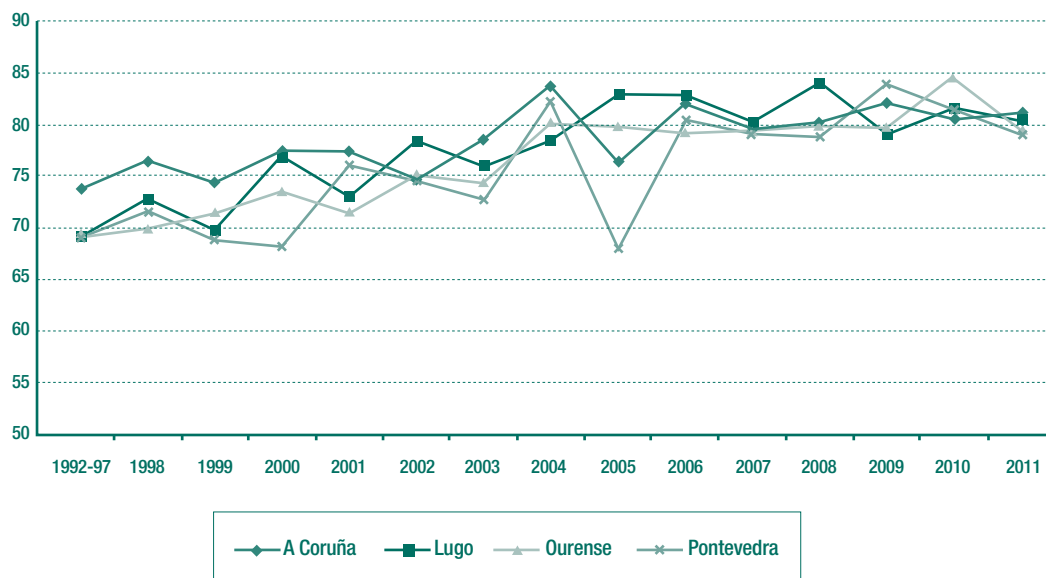
Nas **táboa 5** e o **gráfico 3** móstrase a evolución da participación por provincias, destacando a alta participación en todas elas desde a posta en marcha do Programa no ano 1992. Na actualidade o Programa está consolidado e no ano 2011

a participación, aínda que baixou un pouco respecto do ano anterior en todas as provincias excepto en A Coruña, acada unhas porcentaxe global de case o 80%. No 2011 participaron o 74,02% das mulleres invitadas por primeira vez e o 91% das mulleres exploradas en roldas sucesivas

Táboa 5. Participación por provincias. Anos 1992-2011

Anos	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Total
1992-97	73,68	69,20	69,22	69,00	71,30
1998	76,41	72,75	69,79	71,48	73,35
1999	74,38	69,80	71,40	68,93	71,72
2000	77,43	76,92	73,57	68,17	73,69
2001	77,33	72,81	71,37	76,03	75,37
2002	74,64	78,39	75,02	74,49	75,04
2003	78,52	75,90	74,16	72,66	75,65
2004	83,70	78,50	80,10	82,29	82,05
2005	76,27	83,00	79,72	67,97	74,80
2006	82,11	82,85	79,06	80,48	81,17
2007	79,67	80,19	79,37	79,16	79,55
2008	80,15	84,03	79,68	78,82	80,10
2009	82,07	79,12	79,57	83,91	82,02
2010	80,67	81,62	84,81	81,29	81,39
2011	81,60	81,41	78,98	78,51	80,04
Global	78,43	77,21	76,28	75,78	77,12

Gráfico 3. Participación por provincias (%). Evolución 1992-2011

b. Resultados da proba de cribado

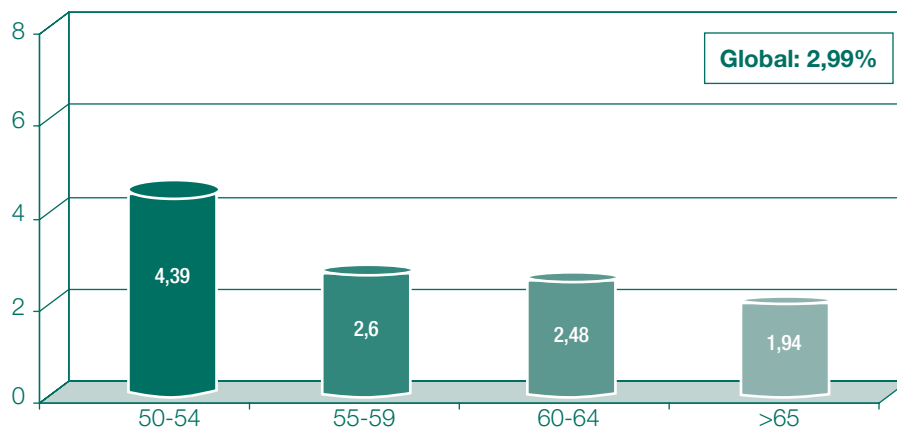
No período 1992-2011 a exploración mamográfica foi negativa no 96,33% das mulleres exploradas. Nun 0,17% das exploracións realizadas foi necesario repetir a mamografía por problemas técnicos, e a un 0,68% recomendóuselles unha mamografía intermedia de control aos 9-12 meses (**táboa 6**).

Ao 2,99% das mulleres recomendóuselles unha valoración clínica adicional. A proporción de mulleres ás que se lles indica valoración clínica adicional redúcese coa idade, como se pode ver no **gráfico 4**, e coas roldas, sendo maior en primeira rolda que en sucesivas (**táboas 7 e 8**).

Táboa 6. Resultados da proba de cribado. Datos globais. Anos 1992-2011

Anos	Exploracións	% Negativas	% Control 9-12 meses	% Repeticións por motivos técnicos	% Valoración clínica adicional*
1992-97	174.347	91,73	1,82	0,68	6,03
1998	64.964	93,65	1,59	0,18	4,76
1999	72.642	94,14	1,37	0,29	4,48
2000	77.299	95,42	0,83	0,31	3,75
2001	77.584	95,61	0,64	0,21	3,74
2002	80.202	96,62	0,43	0,13	2,94
2003	82.752	97,19	0,48	0,12	2,33
2004	77.821	97,29	0,45	0,16	2,26
2005	95.955	97,51	0,49	0,05	2,00
2006	99.858	97,75	0,43	0,03	1,83
2007	109.584	98,04	0,33	0,03	1,64
2008	115.099	98,01	0,31	0,06	1,68
2009	113.027	97,56	0,30	0,07	2,13
2010	124.593	97,35	0,25	0,04	2,39
2011	137.021	97,11	0,30	0,03	2,59
Global	1.502.748	96,33	0,68	0,17	2,99

* Inclúe todas as mulleres citadas nas unidades de diagnóstico e tratamento, é dicir, as mulleres con resultado positivo na mamografía de rutina, na repetición por motivos técnicos ou no control aos 9-12 meses.

Gráfico 4. Proporción de mulleres con valoración clínica adicional por grupos de idade no período 1992-2011**Táboa 7.** Resultados da proba de cribado. **Primeira rolda.** Anos 1992-2011

Anos	Exploracións	% Negativas	% Control 9-12 meses	% Repeticiones por motivos técnicos	% Valoración clínica adicional*
1992-97	142.559	90,79	2,04	0,25	6,94
1998	30.518	90,21	2,85	0,46	7,82
1999	24.798	88,74	3,42	0,36	6,88
2000	23.111	90,60	2,49	0,39	7,19
2001	19.107	90,47	2,31	0,20	6,53
2002	18.906	91,74	1,72	0,15	5,08
2003	17.218	92,79	2,13	0,30	5,28
2004	14.444	92,43	2,28	0,08	4,45
2005	19.629	93,31	2,24	0,06	4,34
2006	17.680	93,52	2,14	0,07	3,88
2007	18.972	94,35	1,77	0,11	3,84
2008	19.348	94,47	1,69	0,07	4,93
2009	17.256	93,35	1,72	0,07	5,71
2010	20.726	92,93	1,36	0,06	6,03
2011	22.747	92,42	1,55	0,36	6,07
Global	427.019	91,77	2,14	0,25	6,94
Obxectivo aceptable			<1	<3	<7
Obxectivo desexable			0	<1	<5

* Inclúe todas as mulleres citadas nas unidades de diagnóstico e tratamento, é dicir, as mulleres con resultado positivo na mamografía inicial, na repetición por motivos técnicos ou no control aos 9-12 meses.

Táboa 8. Resultados da proba de cribado. **Roldas sucesivas.** Anos 1992-2011

Anos	Exploracións	% Negativas	% Control 9-12 meses	% Repeticións por motivos técnicos	% Valoración clínica adicional*
1992-97	31.788	95,95	0,81	0,63	2,72
1998	34.446	96,70	0,48	0,11	2,84
1999	47.844	96,94	0,31	0,21	2,76
2000	54.188	97,47	0,11	0,29	2,42
2001	58.477	97,28	0,10	0,15	2,61
2002	61.296	98,13	0,04	0,10	1,84
2003	65.534	98,35	0,04	0,11	1,61
2004	63.377	98,39	0,03	0,13	1,58
2005	76.326	98,58	0,04	0,04	1,38
2006	82.178	98,66	0,06	0,02	1,29
2007	90.612	98,81	0,02	0,02	1,17
2008	95.751	98,73	0,03	0,05	1,24
2009	95.771	98,32	0,04	0,07	1,63
2010	103.867	98,24	0,03	0,04	1,73
2011	114.274	98,04	0,05	0,03	1,91
Global	1.075.729	98,13	0,10	0,10	1,77
Obxectivo aceptable			<1	<3	<5
Obxectivo desexable			0	<1	<3

* Inclúe todas as mulleres citadas nas unidades de diagnóstico e tratamento, é dicir, as mulleres con resultado positivo na mamografía inicial, na repetición por motivos técnicos ou no control aos 9-12 meses.

c. Resultados da valoración clínica adicional

c.1. Taxa de detección e valor predictivo positivo (VPP)

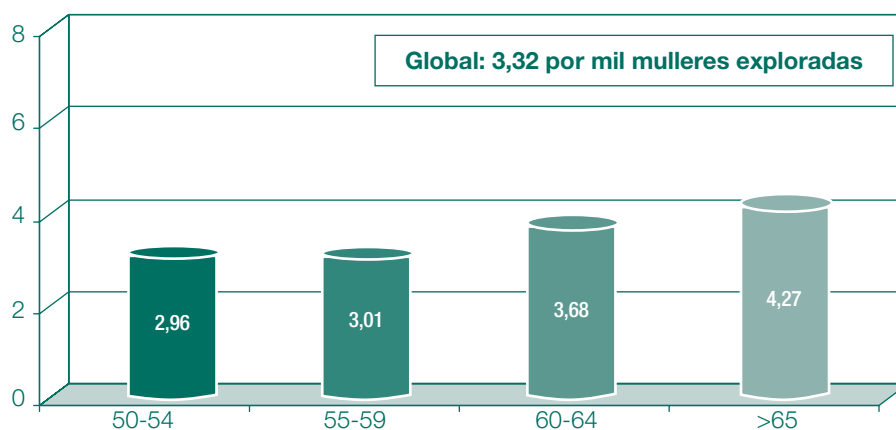
Os datos relativos ao diagnóstico e tratamento preséntanse unicamente para as mulleres exploradas ata o ano 2010. Os datos dispoñibles do ano 2011 non se amosan pois aínda son provisionais xa que as mulleres exploradas preto do remate do ano ás que se lles indicou realizar un control hospitalario poden aínda ser diagnosticadas e tratadas dun cancro de mama.

No período 1992-2010, entre as pacientes remitidas ao hospital para estudo, diagnosticáronse 4.540 cancros, o que supón un valor predictivo positivo (VPP) de 10,86% e unha taxa de detección de 3,32 por 1.000 mulleres exploradas (**táboa 9**). A taxa de detección mostra un incremento coa idade, como se observa no **gráfico 5**.

Táboa 9. Cancros detectados. Datos globais. Anos 1992-2010

Anos	Exploradas	Valoración clínica adicional	Cancros detectados	Taxa detección *	VPP
1992-97	174.347	10.510	759	4,35	7,21
1998	64.964	3.126	235	3,62	7,52
1999	72.642	3.286	231	3,17	7,00
2000	77.299	2.923	259	3,35	8,86
2001	77.584	2.915	255	3,29	8,75
2002	80.202	2.375	235	2,93	9,89
2003	82.752	1.943	258	3,12	13,28
2004	77.821	1.770	197	2,53	11,13
2005	95.955	1.943	277	2,89	14,26
2006	99.858	1.837	257	2,57	13,99
2007	109.584	1.803	316	2,88	17,53
2008	115.099	1.945	371	3,22	19,07
2009	113.027	2.413	411	3,64	17,03
2010	124.593	2.997	479	3,84	15,98
Global	1.365.727	41.786	4.540	3,32	10,86

* Por 1.000 mulleres exploradas

Gráfico 5. Taxa de detección por grupos de idade no periodo 1992-2010.

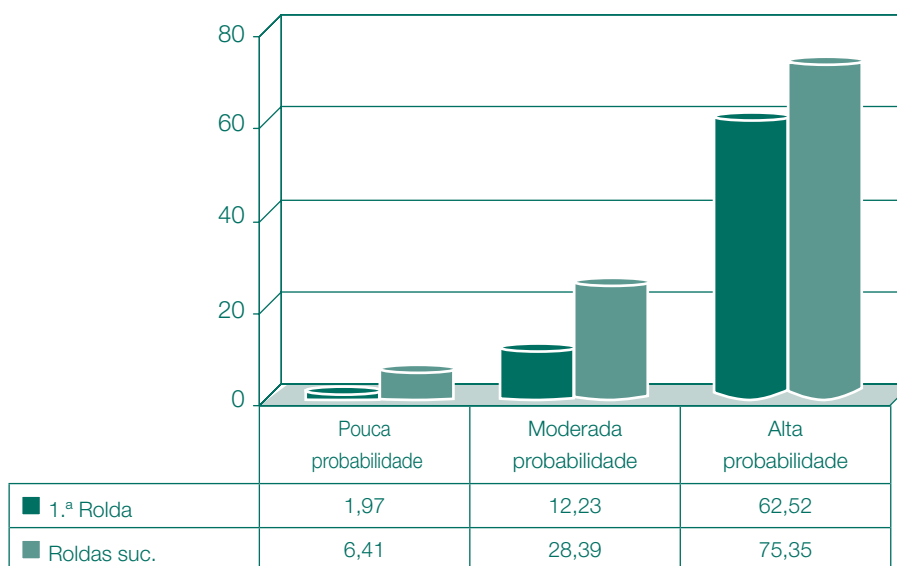
Entre as mulleres que acudiron por primeira vez ao Programa, a taxa de detección é máis elevada que naquelas que acudiron en roldas sucesivas (4,18 e 2,96 por mil mulleres exploradas respectivamente) (**táboa 10**). O VPP é maior en roldas sucesivas e aumenta coa probabilidade asignada segundo a clasificación BI-RADS (**gráfico 6**).

Táboa 10. Cancros detectados. Anos 1992-2010

Anos	Primeira rolda			Roldas sucesivas		
	Cancros detectados	Taxa detección *	VPP	Cancros detectados	Taxa detección *	VPP
1992-97	661	4,63	6,85	98	3,08	11,32
1998	139	4,55	6,48	96	2,79	9,83
1999	104	4,19	5,29	127	2,65	9,63
2000	91	3,94	5,64	168	3,10	12,82
2001	71	3,72	5,12	184	3,15	12,04
2002	69	3,65	5,52	166	2,71	14,76
2003	62	3,60	6,96	196	2,99	18,63
2004	41	2,84	5,34	156	2,46	15,57
2005	73	3,72	8,19	204	2,67	19,39
2006	52	2,94	6,70	205	2,49	19,32
2007	75	3,95	10,09	241	2,66	22,74
2008	71	3,67	9,38	300	3,13	25,25
2009	77	4,46	9,00	334	3,49	21,45
2010	104	5,02	8,70	375	3,61	20,81
Global	1690	4,18	6,79	2.850	2,96	16,86
Obxectivo aceptable		4,2 †			2,1‡	
Obxectivo desexable		>4,2			>2,1	

* Por 1.000 mulleres exploradas † 3 x Incidencia basal (1,4 casos por 1.000 mulleres)

‡ 1,5 x Incidencia basal (1,4 casos por 1.000 mulleres)

Gráfico 6. Valor predictivo positivo segundo clasificación BI-RADS e rolda de exploración. Anos 1992-2010

Como se pode observar no gráfico 7 nos últimos anos, a tendencia temporal da taxa de detección, que viña tendo unha tendencia descendente, tanto en rolda inicial como en roldas sucesivas, parece iniciar unha tendencia á recuperación.

Gráfico 7. Taxa de detección por rolda. Evolución 1992-2010

c.2. Exploracións complementarias realizadas

Durante o período 1992-2010, desde as unidades de diagnóstico e tratamento notificáronse as seguintes exploracións complementarias: 2.123 puncións aspiración con agulla fina (PAAF), das cales foron positivas un 21,81% e 7.506 biopsias (3.277 biopsias non cirúrxicas e 4.229 cirúrxicas) das cales o 51,02% foron positivas.

Desde o ano 1999 a aplicación informática do Programa permite recoller por separado as biopsias cirúrxicas e non cirúrxicas. No período 1999-2010 rexistrouse un aumento progresivo da proporción de biopsias non cirúrxicas de tal xeito que no 1999 representaban o 16,04% do total de biopsias e no 2010 xa supoñen o 85,54%. Este dato reflicte a tendencia actual de reducir a un mínimo adecuado o número de biopsias cirúrxicas.

No ano 2010 o 56,3% das biopsias cirúrxicas foron negativas (ratio 1,16:1), sendo un pouco menor en roldas sucesivas que en primeira rolda (**Táboa 11**). En calquera caso non se acada o obxectivo recollido nas Guías europeas, que recomendan que o seu número se manteña nunha ratio de $\leq 0,5:1$ tanto en primeira rolda como en roldas sucesivas.

Táboa 11. Razón de biopsias cirúrxicas benignas/malignas. Anos 1999-2010

Anos	Primeira rolda	Roldas sucesivas	Total
1999	2,0:1	0,9:1	1,4:1
2000	2,1:1	0,8:1	1,2:1
2001	2,1:1	1,0:1	1,3:1
2002	2,1:1	0,8:1	1,2:1
2003	1,9:1	0,8:1	1:1
2004	1,9:1	0,8:1	1:1
2005	0,9:1	0,5:1	0,6:1
2006	1,7:1	0,6:1	0,9:1
2007	1,3:1	0,6:1	0,8:1
2008	2,1:1	0,7:1	0,9:1
2009	2,4:1	1,7:1	1,9:1
2010	2,63:1	0,91:1	1,16:1
Global	1,81:1	0,83:1	1,29:1
Obxectivo aceptable	$\leq 0,5:1$		
Obxectivo desexable	$\leq 0,25:1$		

c.3. Resultados diagnósticos

Dos 4.540 cancros detectados, 616 foron carcinomas ductais “in situ”, 3.810 tumores invasivos e non consta o grao de invasión en 114 cancros (**táboa 12**).

Táboa 12. Grao de invasión dos cancros detectados segundo rolda de exploración en porcentaxe*. Anos 1992-2010.

	Cancros “in situ”		Cancros invasivos		Descoñecido	Tumores detectados
	N	%	N	%	N	
1.ª rolda	237	14,6	1.395	85,5	58	1.690
Roldas sucesivas	379	13,6	2.415	86,4	56	2.850
Global	616	13,9	3.810	86,1	114	4.540

* Porcentaxe sobre os 4.426 casos dos que se coñece o grao de invasión.

Coñécese o estadio de 4.417 tumores, dos cales o 36,7 % estaban clasificados en estadio II ou superior. Esta porcentaxe é máis elevada en mulleres en primeira rolda (41,8%) que en sucesivas (33,7 %) (**táboa 13** e **gráfico 8, 9 e 10**). A evolución deste indicador ao longo dos anos 1992-2010 pódese consultar na **táboa 14**.

Táboa 13. Estadio dos cancros detectados segundo rolda de exploración en porcentaxe *.
Anos 1992-2010

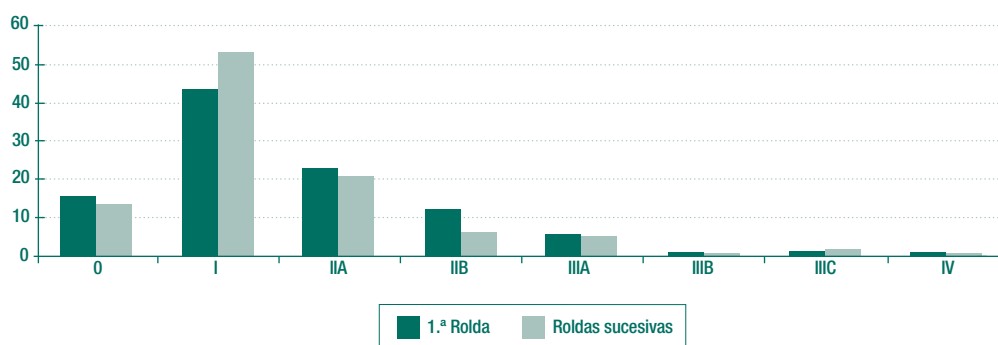
	0	I	IIA	IIB	IIIA	IIIB	IIIC†	IV
1.ª rolda	14,6	43,6	22,5	11,3	5,1	0,9	1,1	0,9
Roldas sucesivas	13,6	52,7	20,2	5,3	4,8	0,8	1,9	0,6
Global	14	49,4	21,1	7,5	4,9	0,8	1,6	0,7

* Porcentaxe sobre os 4.417 casos estadificados. 123 casos non estadificados (62 en primeira rolda e 61 en sucesivas).

† O estadio IIIC incorporouse no ano 2002 á nova clasificación TNM.

(Sobin LH, Wittekind CH, editors. TNM Clasification of Malignant Tumours. UICC (6ª ed). New York: Wiley-Liss: 2002).

Gráfico 8. Estadio dos cancros segundo rolda de exploración. 1992-2010

Táboa 14. Porcentaxe de cancros detectados en estadio II ou superior. Anos 1992-2010.

Anos	Primeira rolda		Roldas sucesivas	
	Cancros estadificados	Estadio II + (%)	Cancros estadificados	Estadio II + (%)
1992-97	630	42,7	95	27,4
1998	134	49,3	92	33,7
1999	100	42,0	122	31,1
2000	90	33,3	164	37,8
2001	71	45,1	181	38,7
2002	68	35,3	165	33,9
2003	60	41,7	191	30,9
2004	40	42,5	152	29,6
2005	69	34,8	198	30,8
2006	49	49,0	202	39,1
2007	73	41,1	234	32,9
2008	69	30,4	292	34,9
2009	75	40,0	330	33,6
2010	100	46,5	371	32,9
Global	1.628	41,8	2.789	33,7
Obxectivo aceptable *		-	25	
Obxectivo desexable *		<30	<25	

* Estándares modificados na cuarta edición das European Guidelines for Quality Assurance in Breast Cancer Screening and Diagnosis

En canto á afectación ganglionar, o 65% dos cancros infiltrantes en primeira rolda non tiñan invasión ganglionar, chegando a case o 71% nos casos detectados en roldas sucesivas (**táboa 15**).

Táboa 15. Cancros invasivos. Porcentaxe sen afectación ganglionar. Anos 1992-2010.

Anos	Primeira rolda		Roldas sucesivas	
	Cancros invasivos	Cancros invasivos sin afectación ganglionar (%)	Cancros invasivos	Cancros invasivos sen afectación ganglionar (%)
1992-97	536	64,9	78	76,6
1998	116	65,0	80	81,0
1999	88	71,6	103	75,7
2000	78	71,8	151	74,8
2001	61	64,0	163	69,3
2002	52	65,4	137	70,1
2003	48	56,2	165	75,6
2004	35	57,1	128	77,0
2005	62	72,6	163	70,5
2006	41	45,0	179	63,1
2007	62	66,1	195	66,0
2008	61	70,5	259	69,1
2009	66	66,7	302	70,5
2010	89	59,5	312	68,6
Global	1.395	65,0	2.415	70,8
Obxectivo aceptable		-		75
Obxectivo desexable		>70		>75

d. Tratamento

A partir do ano 1999, dispoñemos de información sobre o tratamento cirúrxico desagregado en mastectomía e cirurxía conservadora da mama. Para o período 2000-2010 o 30,6% das mulleres (das que coñecemos o tratamento recibido) foron sometidas a mastectomía. Se observamos a tendencia ao longo dos anos podemos comprobar como esta práctica está experimentando un descenso progresivo reflectindo a implantación das recomendacións, baseadas en evidencia científica, de realizar preferentemente e cando estea indicado cirurxía conservadora (**táboa 16**).

Táboa 16. Cancros detectados. Anos 2000-2010

Anos	Primeira rolda		Roldas sucesivas	
	Cancros con información sobre tratamento	Mastectomía (%)	Cancros con información sobre tratamento	Mastectomía (%)
2000	90	51,1	165	41,8
2001	71	57,7	181	48,1
2002	68	57,3	165	32,7
2003	61	39,4	192	44,2
2004	40	37,5	155	34,1
2005	71	32,4	198	35,8
2006	51	23,5	203	22,6
2007	73	11,0	236	25,0
2008	71	25,3	292	20,5
2009	75	24,0	329	18,8
2010	100	24,75%	371	20,2
Global	771	34,8	2.490	29

e. Tempo entre procesos

Outro dos indicadores do Programa son os tempos entre os principais procesos do cribado. No período 1992-2011 o tempo que transcorre desde a realización da mamografía ata a gravación do seu resultado foi de 10 días ou menos no 78% das exploracións. Como se pode observar na **táboa 17**, este obxectivo está preto do 100% desde o ano 2006. Para o 63% das mulleres con mamografía positiva o tempo entre a realización da mamografía e a data da cita hospitalaria foi de 30 días ou menos.

No 41% das mulleres nas que se detectou un cancro de mama no período 1992-2010 o tempo de espera desde o diagnóstico ata o tratamento foi de 21 días ou menos. O tempo total do proceso desde a exploración no Programa ata o tratamento nos cancros diagnosticados na valoración clínica inicial foi de 60 días ou menos no 37% dos casos. A evolución destes tempos móstrase na **táboa 17**.

Táboa 17. Tempos entre procesos. Anos 1992-2011

Indicador*	Porcentaxe de mulleres que acadan o obxectivo														Obxectivo
	1992-98	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
% mulleres con tempo exploración-lectura ≤ 10 días	64%	23%	37%	64%	80%	74%	75%	82%	94%	90%	97%	94%	99,6%	99,9%	≥ 90%
% mulleres con tempo exploración-cita hospital ≤ 30 días	56%	36%	58%	69%	63%	59%	59%	58%	75%	75%	85%	71%	70%	79,6%	≥ 90%
% mulleres con tempo diagnóstico-tratamento ≤ 21 días	42%	52%	41%	48%	47%	41%	37%	35%	39%	31%	42%	38%	39%	-	≥ 90%
% mulleres con tempo exploración-tratamento ≤ 60 días [†]	41%	25%	30,6%	38%	40,4%	27,5%	32,8%	29,5%	38%	30%	40%	41%	37%	-	

* Obxectivos e estándares propostos polo PGDPCM mama". 2002.

[†] Casos diagnosticados na valoración inicial, exclúense os diagnosticados en seguimento hospitalario.

f. Satisfacción entre as usuarias

Dentro dos obxectivos de garantía de calidade do PGDPCM atópase coñecer o grao de satisfacción das usuarias con este Programa. Nesta liña, desde o ano 1998 a Dirección Xeral de Innovación e Xestión da Saúde Pública ven realizando enquisas de forma periódica tanto de forma global a todas as usuarias do Programa como de forma dirixida especificamente ás usuarias que ademais foron derivadas ás unidades de diagnóstico e tratamento. A última destas enquisas realizouse no ano 2008 e os principais resultados amósanse a continuación. Pódese consultar a información máis polo miúdo no documento completo [19] publicado en formato electrónico no portal de Saúde Pública da web da Consellería de Sanidade: <http://dxsp.sergas.es>.

Das 1300 usuarias entrevistadas no 2008 a case totalidade delas valoran a experiencia de xeito global en termos satisfactorios, así un 99,3% móstranse “moi” ou “bastante” satisfeitas co seu paso polo Programa, mentres que só un 0,7% o xulga negativamente.

Para medir o grao de fidelidade das usuarias, preguntouse pola intención de volver a participar en futuras campañas. Este indicador dá conta tamén da satisfacción apuntada previamente pola enquisa. O 96,8% das usuarias do programa, con idade inferior a 68 anos, volvería a participar, con toda seguridade, nunha vindeira campaña do Programa.

CONCLUSIÓNS

a. Indicadores de procesos e resultados a curto prazo. Comparación cos estándares europeos.

Para este documento como estándares de referencia utilizamos os propostos polo Programa Europa contra o cancro na cuarta edición das European Guidelines for Quality Assurance in Breast Cancer Screening and Diagnosis, do ano 2006 [15].

A taxa de participación global desde o comezo do Programa ata o ano 2011 é de 77,12%, o que a sitúa por riba dos niveis desexables segundo as guías europeas (75%). Na evolución temporal vemos o aumento progresivo da participación. Desde o ano 2001 participan anualmente no Programa o 75% ou máis das mulleres invitadas. O feito de medir a participación anualmente e non por campaña, fai que o seu valor sexa un pouco máis alto ou máis baixo segundo as grandes cidades se encontren no primeiro ou segundo ano de campaña. Isto é debido a que nestas cidades o Programa cita ás mulleres con antecedentes de non acudir a invitacións previas preferentemente no primeiro ano de cada campaña co que a participación é menor neste período.

É importante subliñar que no grupo de 65 e máis anos a participación é menor que nos demais grupos de idade, aínda que nestas mulleres xunto coas do grupo de idade 60-64 é nas que existe unha taxa de detección de cancros maior. En roldas sucesivas alcázase unha participación global do 91% o que indica unha elevada adherencia das mulleres ao Programa.

As usuarias do PGDPCM valoran a súa experiencia de xeito global, en termos satisfactorios, o 99,3% móstranse moi ou bastante satisfeitas co seu paso polo Programa, o 99,5% das mulleres de ata 68 anos volvería a participar nunha vindeira campaña. Entre as usuarias derivadas ás unidades de diagnóstico e tratamento a satisfacción global é tamén moi elevada e así o manifestan o 94,7% das mulleres.

Nas **táboas 18, 19 e 20** compáranse os resultados obtidos no período 1992-2011 cos estándares europeos. Os resultados referentes a taxa de detección, estadiaxe e probas diagnósticas, como se explicou con anterioridade, aplícanse ao período 1992-2010.

Táboa 18. Comparación dos resultados do PGDPCM no período 1992-2011 cos estándares propostos nas Guías Europeas, 4ª Edición [15].

	Aceptable	Desexable	PGDPCM	Cumprimento
Taxa de participación	>70%	>75%	77,12%	Si
% Exploracións con repetición técnica	<3%	<1%	0,17%	Si
Mamografías intermedias	<1%	0%	0,68%	Si
% Carcinoma ductal in situ	10%	10-20%	13,9%	Si

Táboa 19. Comparación dos resultados do PGDPCM en primeira rolda no período 1992-2011 cos estándares propostos nas Guías Europeas, 4ª Edición [15].

	Aceptable	Desexable	PGDPCM	Cumprimento
% Valoración clínica adicional	<7%	<5%	6,94	Si
Taxa detección por mil mulleres exploradas	4,2*	>4,2	4,18	Non
Razón biopsias quirúrxicas benignas/malignas†	≤0,5:1	≤0,25:1	1,81:1	Non
Cancros invasivos sen afectación ganglionar	-	>70%	65%	Non
Estadio II+†	-	<30%	41,8%	No

*3 x Incidencia basal (1,4 casos por 1.000 mulleres).

**Estándares modificados na cuarta edición das European Guidelines for Quality Assurance in Breast Cancer Screening and Diagnosis [15]

Táboa 20. Comparación dos resultados do PGDPCM en roldas sucesivas no período 1992-2011 cos estándares propostos nas Guías Europeas, 4ª Edición [15].

	Aceptable	Desexable	PGDPCM	Cumprimento
% Valoración clínica adicional	<5%	<3%	1,77	Si
Txsa detección por mil mulleres exploradas	2,1*	>2,1	2,96	Si
Razón biopsias quirúrxicas benignas/malignas†	≤0,5:1	≤0,25:1	0,83:1	Non
Cancros invasivos sen afectación ganglionar	75%	>75%	70,8%	Non
Estadio II+†	25%	<25%	33,7%	Non

*1,5 x Incidencia basal (1,4 casos por 1.000 mulleres).

* * Estándares modificados na cuarta edición das European Guidelines for Quality Assurance in Breast Cancer Screening and Diagnosis [15]

A proporción de cancros in situ e cancros invasivos nos casos detectados polo PGDPCM é adecuada. Non obstante, os tumores invasivos presentan ao diagnóstico

un estadio máis avanzado do que sería desexable, cunhas proporcións de casos con afectación ganglionar e estadios II, III e IV por riba dos estándares de calidade.

Os tempos de espera das mulleres que precisan unha valoración clínica adicional tras a mamografía de cribado son prolongados o que fai necesario que o PGDPCM e as UDT hospitalarias traballen pola mellora na xestión destas mulleres. O obxectivo é reducir tanto o tempo de demora na cita para a súa primeira valoración no hospital como para o tempo que a muller espera para coñecer o diagnóstico e para comezar o tratamento no caso de se lle ter diagnosticado un cancro de mama (**táboa 17**).

En canto á taxa de detección, como se pode ver no **gráfico 7**, apréciase unha tendencia ascendente desde o ano 2006. En roldas sucesivas acádase o nivel desexable segundo os estándares Europeos en base á epidemioloxía concreta de Galicia, o mesmo sucede en primeira rolda nos anos 2009 e 2010, nos que se acada o estándar considerado como aceptable.

O PGDPCM monitoriza os cancros de intervalo empregando como fonte de información o CMBD (Conxunto mínimo básico de datos) das altas hospitalarias do Servizo Galego de Saúde con diagnóstico cancro de mama. A identificación dos cancros de intervalo permite coñecer a sensibilidade do programa e dispor dun dos indicadores que reflicten a calidade do programa: a incidencia de cancro de intervalo.

Neste momento dispoñemos dos datos correspondentes a mulleres exploradas no período 1996-xuño 2008. A incidencia de cancro de intervalo foi de 11,3 por 10.000 mulleres cribadas cunha incidencia proporcional nos doce primeiros meses tras o cribado negativo de 17,75% (estándar desexable <30%) e de 45,88% nos 12 a 24 meses seguintes (estándar desexable <50%). A sensibilidade, calculada segundo a recomendación da guía europea como a proporción que representan os cancros detectados polo programa do total dos cancros diagnosticados nas mulleres participantes (detectados polo programa máis cancros de intervalo), foi do 74,16%.

b. Indicadores de resultados a longo prazo

Para analizar o impacto do PGDPCM sobre a mortalidade por cancro de mama, no ano 2001 o Programa iniciou un estudo en colaboración co Centro Nacional de Epidemioloxía do Instituto de Saúde Carlos III [21]. De acordo aos últimos datos dos que dispoñemos, conséntase unha redución do 26% (IC 95%: 20,6%-31,4%) de mortes observadas con respecto á mortalidade esperada por esta causa para o grupo de idade de 50 a 69 anos e para o período 1998-2003. De calquera xeito, dada a longa supervivencia das mulleres con cancro de mama, aínda é pronto para coñecer o impacto global do Programa sobre a mortalidade.

En 2008 realizouse un informe sobre a supervivencia das mulleres diagnosticadas polo PGDPCM durante o período 1993-2005 [22] no que se conclúe que a supervivencia das mulleres diagnosticadas polo Programa é nitidamente superior á das mulleres diagnosticadas con cancro de intervalo e á das mulleres diagnosticadas fóra do Programa, diferenza que se concreta nun risco de falecer por cancro de mama de, respectivamente, 1,8 (IC95%: 1,5 a 2) e 3,1 (IC95%: 2,5 a 3,8) veces inferior aos 9 anos de seguimento.

Para manter e mellorar os indicadores do Programa galego de detección precoz do cancro de mama, seguimos contamos coa inestimable colaboración dos profesionais sanitarios, tanto de atención primaria como de especializada, que promoven a participación das mulleres no Programa.

Se desexa máis información sobre as actividades do Programa, pódese dirixir a:

PROGRAMA GALEGO DE DETECCIÓN PRECOZ DO CANCRO DE MAMA

Servizo de Programas Poboacionais de Cribado
Dirección Xeral de Innovación e Xestión da Saúde Pública
Edificio Administrativo da Consellería de Sanidade.
San Lázaro s/n. 15703 Santiago de Compostela
Tel: 881 547 465 Fax: 881 546 W571
Correo electrónico: pgdpcm.dxsp@sergas.es
Páxina web: <http://dxsp.sergas.es>

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- [1] Globocan 2008. [cited 2012 20/12/2012]; Available from: <http://globocan.iarc.fr/>
- [2] Ferlay J, Parkin DM, Steliarova-Foucher E. Estimates of cancer incidence and mortality in Europe in 2008. *Eur J Cancer*. Mar;46(4):765-81.
- [3] Servidor Interactivo de información epidemiológica. Centro Nacional de Epidemiología. Instituto de Salud Carlos III. 2012 [cited 2012 20/12/2012]; Available from: <http://www.isciii.es/ISCIII/es/contenidos/fd-servicios-cientifico-tecnicos/fd-vigilancias-alertas/fd-epidemiologia-ambiental-y-cancer/Mortal2010.pdf>
- [4] Castells X, Sala M, Ascunce N, Salas D, Zubizarreta R, M C. Descripción del cribado del cáncer en España. Proyecto DESCRIC. In: Plan de Calidad para el Sistema Nacional de Salud, ed.: Ministerio de Sanidad y Consumo. Agència d'Avaluació de Tecnologia i Recerca Mèdiques de Catalunya 2007.
- [5] Council of the European Union. Council Recommendation of 2 December 2003 on Cancer Screening (2003/878/EC). *Off J Eur Union*. 16 dic 2003;327:34-8.
- [6] Programas cáncer de mama.[cited 2012 20/12/2012]; Available from: <http://www.programascancerdemama.org/>
- [7] Dirección Xeral de Saúde Pública. Programa galego de detección precoz do cancro de mama. Consellería de Sanidade e Servizos Sociais 1992.
- [8] Dirección Xeral de Saúde Pública. Resultados da 1ª campaña e actualización do Programa galego de detección precoz do cancro de mama. Consellería de Sanidade e Servizos Sociais 2000.
- [9] Instituto Galego de Estatística. [cited 2012 20/12/2012]; Available from: <http://www.ige.eu/web/index.jsp?paxina=001&idioma=gl>
- [10] European Network of Reference Centers for Breast Cancer Screening. The Galician Programme for the Early Detection. *Euref News*. 1996.
- [11] Dirección Xeral de Saúde Pública. Control de calidade en mamografía. Guía Práctica. Consellería de Sanidade e Servizos Sociais 1995.
- [12] Dirección Xeral de Saúde Pública. Control de calidade en mamografía. Guía Práctica 2000. Consellería de Sanidade e Servizos Sociais 2000.
- [13] Guías europeas de garantía de calidade en cribado mamográfico. Dirección Xeral de Saúde Pública, Consellería de Sanidade e Servizos Sociais 1998.
- [14] Perry N, Broeders M, de Wolf C, Törnberg S, Holland R, von Karsa L, et al. European guidelines for quality assurance in mammography screening. Third edition. In: European Commission, ed.: Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2001.

- [15] Perry N, Broeders M, de Wolf C, Törnberg S, Holland R, von Karsa L, et al. European guidelines for quality assurance in breast cancer screening and diagnosis. Fourth edition. In: European Commission, ed.: Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2006.
- [16] Programas cáncer de mama, guías europeas de control de calidad en cribado y diagnóstico de cáncer de mama. [cited 2012 20/12/2012]; Available from: <http://www.programascancerdemama.org/>
- [17] Dirección Xeral de Saúde Pública. Guía para o diagnóstico e tratamento do cancro de mama: Consellería de Sanidade e Servizos Sociais 1999.
- [18] Dirección Xeral de Saúde Pública. Guía para o diagnóstico e tratamento do cancro de mama. Consellería de Sanidade 2002.
- [19] Dirección Xeral de Saúde Pública. Opinión das usuarias do Programa galego de detección precoz do cancro de mama e derivadas ás unidades de diagnóstico dos centros de atención especializada, enquisa 2008. Consellería de Sanidade 2008.
- [20] Pollán M. Evaluación del impacto en la mortalidad mediante modelos edad-periodo-cohorte. *Gac Sanit.* 2003;17 (supl 2):51-198.
- [21] Dirección Xeral de Innovación e Xestión da Saúde Pública. Supervivencia das mulleres diagnosticadas polo Programa galego de detección precoz do cancro de mama (PGDPCM) de 1993 a 2005. Xunta de Galicia. Consellería de Sanidade 2008.
- [22] Dirección Xeral de Saúde Pública. Supervivencia das mulleres diagnosticadas polo Programa galego de detección precoz do cancro de mama (PGDPCM) de 1993 a 2005. Xunta de Galicia. Consellería de Sanidade 2008.

galicia

Consellería
de Sanidade

Innovación e Xestión
da Saúde Pública
Informes

28
F

XUNTA
DE GALICIA